

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0530142 Hagarne*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska under- lätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillstånds- plikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Maria Johansson

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530142 Hagarne

Kommun: Åmål

Områdets totala areal: 4,2 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-12-08

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägarförhållanden:

Ägs av privata markägare.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2000-07-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6270 - Silikatgräsmarker

1166 - Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

1973 - Hällebräcka, *Saxifraga osloensis*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: De prioriterade bevarandevärdena i området är större vattensalamander, hällebräcka och betesmarken som är klassad som 6270 silikatgräsmarker.

Motivering: Området är växtlokal för hällebräcka som är Natura 2000-art. Hällebräckan är en unik art för norden och den är rödlistad som sårbar enligt rödlistebedömningen år 2015. I en damm vid området finns den fridlysta större vattensalamandern. Betesmarken är artrik och naturtypen 6270 har ogynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

Prioriterade åtgärder: Årligt bete. Området bör omfattas av åtagandeplan för betesmarker med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

Beskrivning av området

Hagarne ligger på sjön Ånimmens västra strand söder om byn Salebol i Åmåls kommun. Området är en del av en större hagmark. Hagarne är till största delen trädklädd med al, tall, björk, ask, rönn, lönn, ek, asp, gran och alm. Buskar som hassel och en finns också. Det finns också öppnare partier med betesgynnad flora. I Hagarne finns t.ex. stor och liten blåklocka, vildlin, vit fetknopp, stagg, bockrot, brudbröd, pillerstarr, darrgräs, ormrot, hirsstarr och jungfrulin. Hela hagmarken ligger längs med vattnet och består bitvis av berghällar. På dessa berghällar växer Natura 2000-arten hällebräcka som är fridlyst, rödlistad och unik för de skandinaviska länderna. En fyrkant i väster ingår i området. Den ska innehålla en damm som ska ingå i området, men fyrkanten har hamnat fel så dammen ligger utanför gränsen. Dammen är leklokal för det fridlysta groddjuret större vattensalamander, som också är en Natura 2000-art. I området finns också fynd av de hävdgynnade svamparna lädervaxskivling och scharlakansvaxskivling som är rödlistade som nära hotade enligt rödlistan 2015. I den södra delen av området finns en nyckelbiotop. Där finns ett fynd från 1996 av gryinig filtlav som också är rödlistad som nära hotad enligt rödlistan 2015. I de mellersta delarna av området finns en övrig kulturhistorisk lämning i form av ett gruvhål. Området ligger inom riksintresse för friluftslivet.

Vad kan påverka negativt

Silikatgräsmarken och hällebräckan skulle påverkas negativt av upphört bete i och i anslutning till området och olika former av näringstillförsel. Större vattensalamander skulle påverkas negativt av igenväxning runt dammen, försurning och andra förändringar av vattenkemin i dammen, introducering av fisk, kräftor, gäss och ankor till dammen. Kraftiga avverkningar i angränsande äldre lövskogar skulle påverka större vattensalamander negativt. Se under respektive art och naturtyp.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Förutom dessa bestämmelser omfattas hela området, förutom fyrkanten i väster och dammen, av strandskyddsbestämmelser. År 2016 finns en åtagandeplan för betesmarker med särskild skötsel och området bör även fortsättningsvis omfattas av det eller av ett skötselavtal. Den södra delen av området är klassad som nyckelbiotop.

Större vattensalamander är fridlyst enligt artskyddsförordningen (2007:845), vilket innebär att man inte får samla in, skada eller döda ägg, larver eller vuxna djur av arten samt att artens lekvatten och uppehållsmiljöer är fredade. Arten har även beteckningen N i artskyddsförordningens bilaga 1, vilket betyder att arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet.

Hällebräcka är i vilt tillstånd fridlyst enligt artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra arten i naturen. Förbudet gäller alla stadier i artens livscykel. Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten. Arten har även beteckningen N i artskyddsförordningens bilaga 1, vilket betyder att arten kräver

noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet.

Skötsel: För att gynnsamt bevarandetillstånd ska upprätthållas krävs att skuggande vegetation hålls undan från dammens södra sida. För att gynnsamt bevarandetillstånd ska upprätthållas för naturtypen och hällebräcken krävs att marken även fortsättningsvis sköts med årligt bete under sommarhalvåret. Örnbräken finns i området och bör hållas under uppsikt. Ökar örnbräken i utbredning bör åtgärder sättas in.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6270 - Silikatgräsmarker

Areal: 1,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 2,4 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Denna naturtyp finns i de öppnare partierna i området. Se kartan i bilaga 2. Arter som är typiska för naturtypen som stor och liten blålocka, bockrot, brudbröd, pillerstarr, darrgräs, ormrot, hirsstarr, jungfrulin förekommer

Generellt utgörs naturtypen av artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra till friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet.

Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30%.

Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen silikatgräsmarker (6270) ska vara minst 2,4 hektar. Regelbunden hävd ska påverka området. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Ingen antropogen näringstillförsel, inklusive tillskottsfodring av betesdjur eller sambete med vall, ska förekomma. Värdefulla träd- och buskar ska förekomma. Typiska och karaktäristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska föryngra sig.

Igenväxningsvegetation och ohävdarter som tex örnbräken, ogräsmaskrosor och sly ska inte förekomma mer än i begränsad utsträckning. Typiska kärlväxtarter ska förekomma rikligt.

Negativ påverkan

Naturtypen skulle påverkas negativt av:

-Felaktig skötsel, utebliven och/eller otillräcklig hävd. Svagt betestryck kan utgöra ett hot med igenväxning som följd. För tidigt betespåsläpp eller året-runt-bete kan bl.a. ge trampskador.
-För hårt bete. Det kan leda till att växterna inte hinner blomma och sätta frö, vilket på sikt utarmar florin.

-Spridning av kemikalier som bekämpningsmedel och växtnäringssämnen, gödsel samt stödutfodring både i området och i angränsande marker kan påverka artsammansättningen negativt.

-Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför endast användas vid behov.

-Introduktion av främmande arter. Insådd av vallväxter.

-Upplag och deponier, bl.a. deponering av halmbalar.

-Ändrad markanvändning i eller i anslutning till objektet, t.ex. upphörd hävd, uppodling av betesmark, plantering av gran.

-Markexploatering t.ex. grävning*, schaktning, täktverksamhet och andra ingrepp som kan

skada markvegetationen.

*=Regleras i strandskyddsbestämmelserna (7 kap 13-18 §§ miljöbalken). Förbudet i strandskyddsbestämmelserna gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är år 2016 gynnsamt.

1166 - Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Större vattensalamander finns i området och har sin leklokal i den damm som ligger vid den fyrkant som är avgränsad i väster på kartan i bilaga 1. Tanken är att dammen ska ligga i området, men här tycks avgränsningen ha blivit fel och fyrkanten behöver justeras nästa gång som länsstyrelsen får möjlighet att justera Natura 2000- gränser. Den senaste inventeringen av arten gjordes år 2000.

Generell beskrivning:

Större vattensalamander leker på våren i små till medelstora, permanenta vattensamlingar, som kan vara gårds- och branddammar, grusgröpar, lertäkter, naturliga kärr, hållkar, avsnörda kustvikar eller skogstjärnar. Det är ovanligt att vattnen är mindre än 10 meter i diameter och grundare än 0,5 meter. Att vattnet är permanent är viktigt för den långa larvutvecklingen. Större vattensalamander är snäv i val av lekmiljö. Ofta finner man den i dammar utan att reproduktion förekommer där. Dessa lokaler verkar endast användas som tillfälliga rastlokaler.

Lekvattnen bör vara fisk- och kräftfria eftersom larverna är utsatta för en kraftig predation från dessa djurgrupper. Frånvaron av fisk innebär också att det finns ett rikt utbud av lämplig föda (evertebrater). Flertalet av de svenska lekvattnen har hög mångfald av ryggradslösa djur och ofta även av vattenväxter som t.ex. olika arter av förgätmigej, *Myosotis* spp., nate, *Potamogeton* spp., och igelknopp, *Sparganium* spp. Lekvattnen bör vara solbelysta så att de blir isfria tidigt på våren och håller en hög temperatur långt in på hösten. Svala och skuggade vatten med låga pH-värden (under 5,0) eller höga koncentrationer av kväve (över 0,13 mg nitrat/l; över 0,25 mg ammonium/l) tycks undvikas i reproduktionssammanhang.

Med undantag för lek- och larvperioden lever större vattensalamander på land, där den tycks ha mycket specifika val av miljö. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smånagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring.

Kravet på landmiljöer, fria från mänsklig påverkan, gör arten särskilt känslig för störningar, exempelvis avverkning av gammal lövdominerad skog. Kravet på god vattenkvalitet gör arten känslig för förurning, ökad näringstillförsel samt förändrad hydrologi som förändringar i ansluten grundvattenförekomst. De vuxna individerna vandrar i normalfallet ca 10-100 meter för att nå nya lekvatten. Det korta spridningsmönstret gör att habitatförsörelse och fragmentering av landskapet lätt kan isolera populationen ifrån varandra.

Bevarandemål

Arealen småvatten där större vattensalamander leker ska inte minska (ca 0,007 ha år 2016). Arten ska finnas i en livskraftig population. Områdets lekvatten ska vara solbelyst, fiskfritt, ha ett gynnsamt pH (över 5,0) och i närområdet ska finnas skötta betesmarker och orörd lövskog. Lekvattnets hydrologi ska vara opåverkad. Det ska inte förekomma någon gödsling i anslutande marker och grov död ved ska lämnas.

Negativ påverkan

Generellt hotas arten av:

- Dikning, dämning, igenläggning eller utfyllnad av dess leklokaler eller andra åtgärder som förändrar hydrologin.
- Eftersom det är viktigt att dammen är solbelyst, skulle igenväxning runt dammen eller plantering av träd vara negativt för arten.
- Inplantering av fisk och kräftor leder till att salamandrarnas ägg och larver äts upp.
- Introducering av gäss och ankor minskar lekvattnets kvalitet bl.a. genom deras kraftiga betning av vegetationen och därmed sannolikt också salamandrarnas ägg.
- Läckage av näringsämnen och bekämpningsmedel till dammen skulle påverka arten negativt.
- Eftersom arten ofta försvinner när pH understiger 5,0, skulle försurning påverka negativt.
- Kraftiga avverkningar i närbelägna äldre lövskogar, skulle kunna påverka artens landmiljöer negativt.
- Fragmentering. Det krävs minst 4 lekdammar per kvadratkilometer för att arten ska ha goda förutsättningar för långsiktig överlevnad.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten är troligen gynnsamt år 2016.

1973 - Hällebräcka, *Saxifraga osloensis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Hällebräcka växer vid hållmarkerna i Hagarne. Den senaste inventeringen gjordes år 2007 och då fanns en lokal med 300 exemplar och en lokal med 100 exemplar i området.

Hällebräcka är en ettårig art som kräver konkurrensfria miljöer för att växa. Många av förekomsterna är intill och på hållar i betesmarker, miljöer som hålls fria från konkurrens genom kreaturstramp och torka. Tillfälliga förekomster i vägslänter, mindre täkter etc. är inte ovanliga där det är tätt mellan lokalerna. Arten är starkt kalkgynnad och den kan finnas i områden med skiffer, kalk eller granit med kalkrikt jordtäcke. Arten förekommer även på strandhållar i delar av sitt utbredningsområde. På dessa lokaler är det främst årsmånen som styr antalsvariationen mellan åren. Det krävs ett någorlunda snötäcke under vintern i kombination med en fuktig vår/försommar så att inte de unga plantorna fryser ihjäl respektive torkar ihjäl innan de hinner blomma och gå i frukt. Arten är på många lokaler beroende av störning genom bete och tramp. Den är störningsgynnad, vilket alla tillfälliga vägkantslokaler är bevis på. Artens blommor är insektpollinerade, medan fröna är vind- och djurspridda, en uppskattning av spridningsavstånd är 10 meter, efter vägar i vinddraget från bilar, med bildäck etc. kan avståndet ofta vara mycket längre. Bestånden varierar mycket kraftigt i individantal och frösättning år från år.

Eftersom arten är beroende av störning och konkurrensfria miljöer är den känslig för konkurrens och ökad beskuggning och näringstillförsel.

Bevarandemål

Området ska präglas av störning eller hävd så att hållarna hålls öppna. Det ska inte finnas skadlig igenväxningsvegetation och ansamling av förna vid hållarna. Det ska finnas förutsättning för rik förekomst av hällebräcka och andra skyddsvärda arter knutna till öppna kalkhållmarker. Arten ska ha en riklig förekomst i området.

Negativ påverkan

Åtgärderna nedan skulle påverka arten negativt:

- Utebliven hävd och störning med förnaansamling och igenväxning som följd.
- Näringstillförsel som gödsling och kalkning.
- Åtgärder som skulle förstöra fältskiktet. Exempel på sådana åtgärder är dikning, grävning*, schaktning*, upplag*, anläggande av byggnad* eller väg*.

*= Regleras av strandskyddslagstiftningen. Förbuden i strandskyddsbestämmelserna gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renkötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för hällebräcka är gynnsamt i området år 2016.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2016-10.

Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objektrapporter (opubl.).

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1996:3. Claesson, I. & Elvingsson, P. Ängar och hagar i Vänersborgs, Melleruds och Åmåls kommuner.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1991:3. Larsson, K.-H. Lövskogar i Åmåls kommun.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1994: Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Rapport 1994:5.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/. 2016-10.

Niesel, J. & Berglind, S-Å. 2004. Habitat och hotsituation för större vattensalamander (*Triturus cristatus*) – Sammanställning och utvärdering av inventeringar i Värmlands län 1991-2003. Länsstyrelsen i Värmlands län, Miljöenheten. Rapport 2003:16. Sid 15-16.

Åtgärdsplan

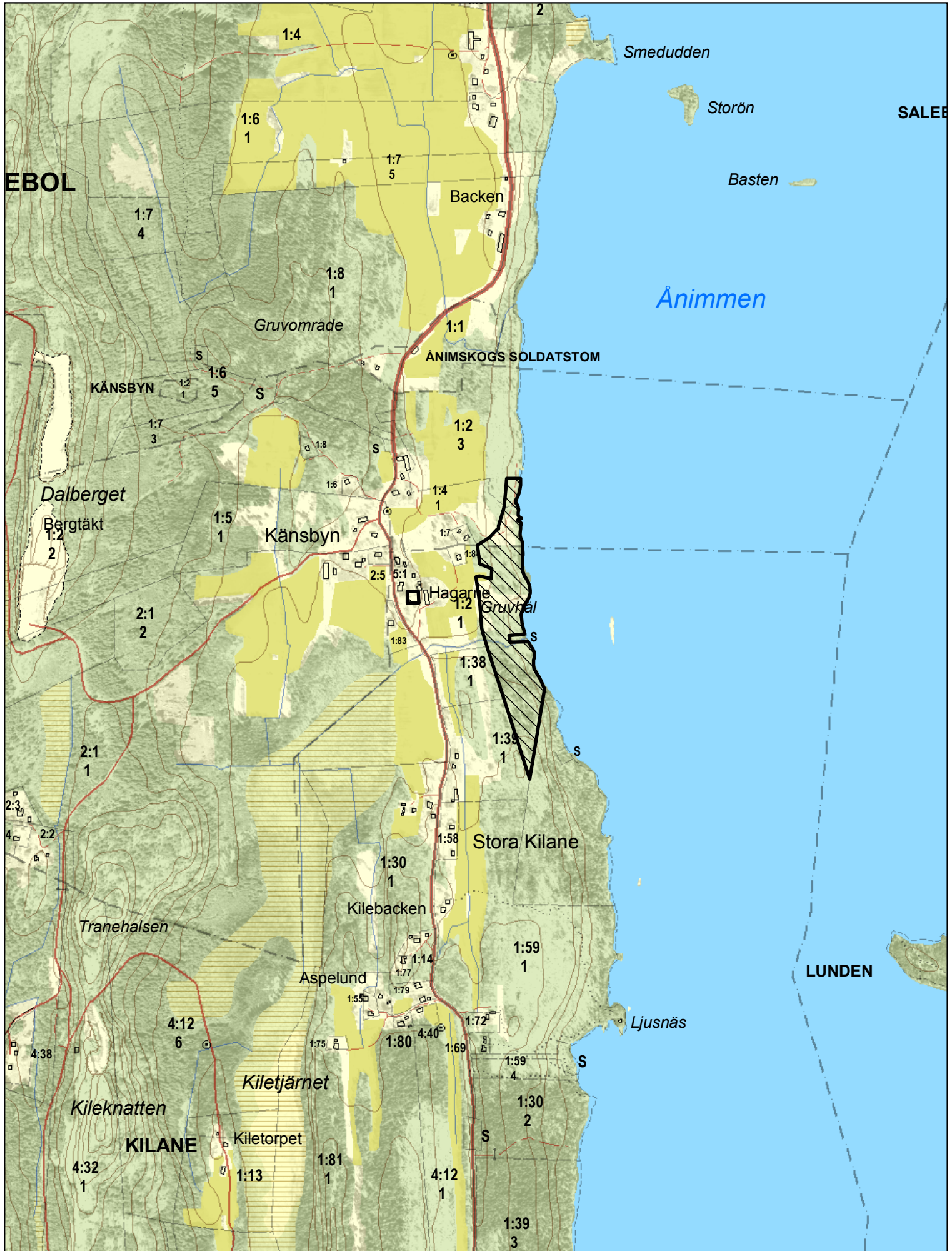
Bilagor

Bilaga 1 Karta med områdets avgränsning

Bilaga 2 Naturtypskarta

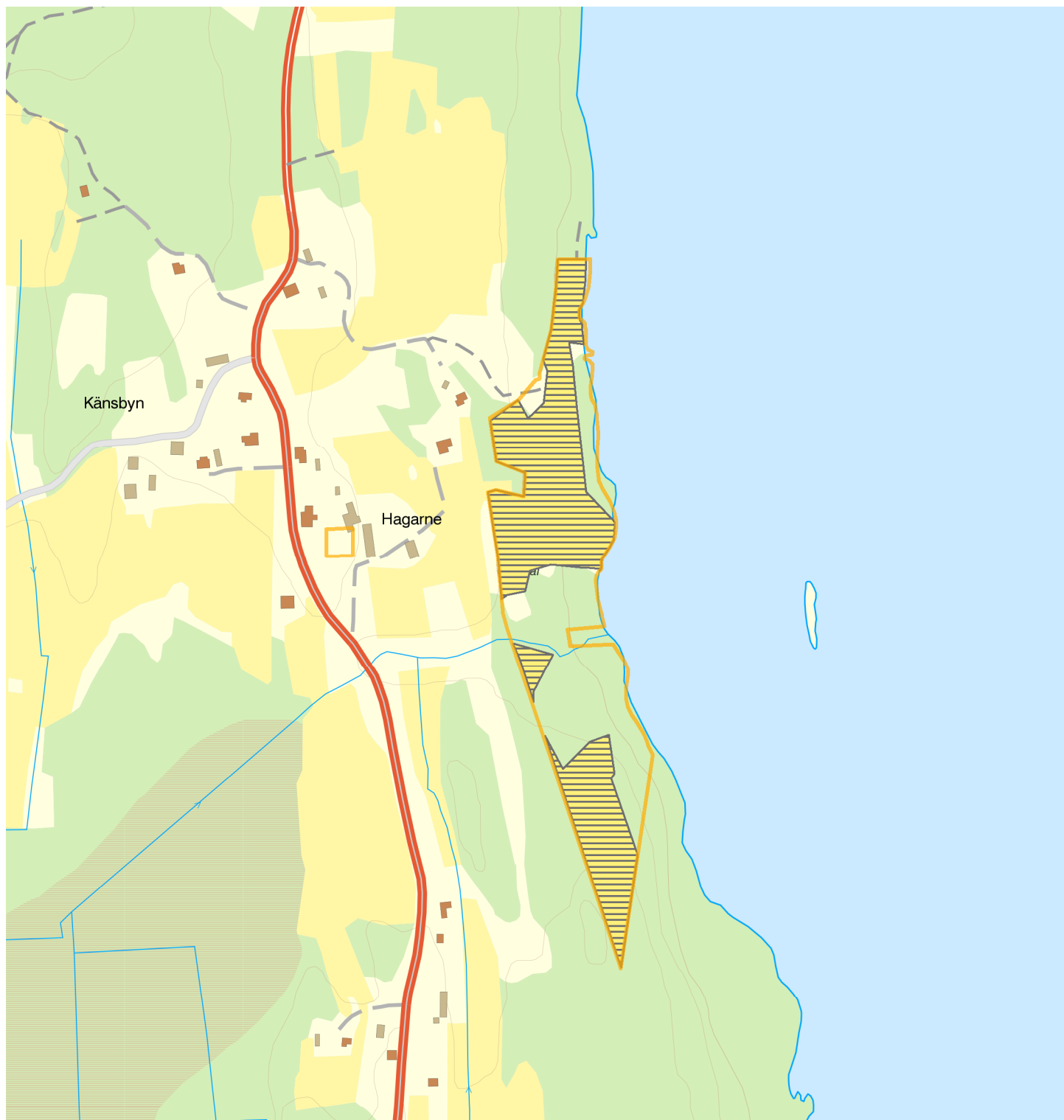

Natura 2000 - SE0530142 Hagarne

0 125 250 500 Meters

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

Natura 2000-naturtypskarta, Hagarne SE0530142 Åmåls kommun

 Natura 2000
Habitatdirektivet

 6270 - Silikatgräsmarker

Skala (i A4): 1:5 000

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 100 200 300 Meter

